

Prije više od deset godina Dalibor Matanić snimio je film "Fine mrtve djevojke". Za one koji ne znaju osnove zapleta, ukratko: dvije djevojke, studentica i sportašica, zaljubljene jedna u drugu, unajmljuju stan u tipičnoj zagrebačkoj zgradi da nađu skriveni kutak. I onda u naizgled mirnom susjedstvu počinju problemi.

Film govori o lezbijskoj ljubavi, malograđanskom licemjerju, nasilju nad manjinama i ženama, PTSP-u... Uglavnom, ne baš sretan kraj. Osim onoga što se ne vidi baš svaki dan (lezbijke), ostalo nam je manje ili više poznato. Kad se likovi pokrenu, netrpeljivost iz nerazumljivih razloga pregazi dva ljudska bića, koja ne traže ništa drugo do li malo mira i sreće, kako bi u vanjskom životu najbolje radila ono što rade. Film je postigao vrlo solidnu gledanost te pobrao odlične kritike i glavne trofeje 49. festivala u Puli.

PREDSTAVA SE ODIGRALA IZVAN KAZALIŠTA

Deset godina poslije, Dalibor Matanić i pisac scenarija Mate Matišić uprizoruju, manje više, isti siže na daskama Dramskog kazališta Gavella u Zagrebu. Sam Matanić kaže kako je sada deset godina zreliji te da društvene fenomene i konflikte razumije reljefnije pa mu na kazališnim daskama ljubavni slučaj dviju žena, i njihov kobni kraj, više nije toliko zanimljiv koliko sami sočni likovi, oni koji ih do toga kraja i dotjeraju.

U toj galeriji likova, osim "uobičajenih sumnjivaca" raznih vrsta, koji pripadaju agresivnim društvenih skupinama, još su i razni sočni likovi tzv. običnih građana, pa i šutljivaca, tihih susjeda. Svi se oni nekako postavljaju prema onome što se počinje odvijati, zauzimaju stav i bauljaju radnjom. A ona, zapravo, prikazuje društveni kontekst koji dovodi do tragedije.

U kazališnoj predstavi, u središtu je, zapravo, naše današnje društvo u malom. Od samih tragičnih junakinja važniji su likovi koji ih dovode do tragedije. I onda se odnosi o kojima predstava govori - smrtonosno licemjerje, prijetvornost, zapjenjenost, agresivnost, lažni moral - odjednom odigraju izvan kazališta!

FENOMEN – TIŠINU JE ZAMIJENILA GALAMA

Povod je naprasno postao plakat za tu predstavu. A, on se u izlogu kazališta Gavelle kiselio od Nove godine! Ni sve društvene mreže, ni ljudi s mobitelima s kojima se može fotografirati, nitko nije reagirao i ništa se nije događalo sve do 16. siječnja. Kritičari su predstavu hvalili, autori su je promovirali pojavljivanjem u medijima, a mediji su jače nego rutinski popratili predstavu i premijeru. "Business as usual."

I onda se, naprasno, iz potpune tišine, pojave nekakve nikad-čuo čudoredne udruge koje se jadaju gradonačelniku Milanu Bandiću da su uvrijeđene. On, ni da zastane ili, bar, razmisli; odmah naređuje direktoru Gavelle Darku Staziću da plakat skine. I Darko Stazić to bez pogovora učini istoga dana te objavljuje ispriku onima koje plakat može bitno vrijeđa.

Kako to opisuje sam direktor Gavelle Darko Stazić? Ovako: "U nedjelju, tri dana nakon premijere, odnosno dva tjedna nakon što je plakat javno objavljen, odjednom su počeli pristizati mailovi, SMS poruke, pozivi cijeloj Upravi kazališta, sa zahtjevima za povlačenje plakata i skidanje predstave. Samo je mailova stiglo više od pet tisuća."

Događa se fenomen. Tišinu je u trenutku zamijenila galama. Da je ljudima plakat, koji je naglo postao sporan, doista bio uvredljiv, kako bi se događaji odvijali?

ORGANIZIRANA AKCIJA

Ovako: netko bi ga uslikao i negdje rekao: "Alzo, škandal!" To bi se dogodilo vrlo brzo. Frankopanskom ulicom svakog dana prolaze tisuće ljudi. Najveća većina njih gleda svoj posao i nimalo ne mari za tamo-neki-plakat. Većini, ako uopće nemarno skrenu pogled, pozornost će umjesto plakata privući ponešto po izlozima trgovina što si ne mogu priuštiti.

Ako je plakat i bio tako strašno uvredljiv, negdje bi se moralo registrirati grudu koja se zakotrljala i polako počela dobivati na težini.

Toga se dana, međutim, bez ikakva prethodnoga znaka, sručila lavina negodovanja! I samom je direktoru kazališta takva vrsta "spontanosti" morala biti sumnjiva. Takvo što se događa samo ako netko "s vrha" pritisne gum, naredi aktivistima. Za razliku od stvarne uvrijeđenosti, to je očigledno bila organizirana akcija. A, to je, ipak, sve drugo - osim uvrijeđenosti.

Dakle, oni koji su tvrdili da je plakat uvredljiv – lažu. Cijelu je tu akciju netko organizirao s glavnim motivom da pokaže mišiće. Tko to? Onaj koji je pokrenuo aktivističke akcije i gradonačelnik, koji je naredio da se plakat bezuvjetno povuče.

POTUČEN BEZ ISPALJENOG METKA

Direktor kazališta, ipak, zaključuje kako je najpametnije ne bosti se s rogatim. Rogat je za njega ponajprije gradonačelnik. Plakat se povlači, a direktor objavljuje ispriku.

A onda slijedi cirkus.

Hrvatsko dizajnersko društvo tvrdi da je Cuculićev plakat dobar, da je umjetnički vrijedan, da njegov studio godinama kreira oglase za predstave tog kazališta i da je naredba da se plakat povuče besprizorna, a direktor koji ga je povukao da je kukakvica.

Direktor Darko Stazić brani se kako je kazalištu zaprijetila opasnost šira od galame: "'Pripadnici kampanje za zabranu' nisu zahtijevali povlačenje plakata samo od Uprave kazališta, nego i od sponzora o kojima ovisimo, osobito otkako su Gavellina programska sredstva smanjena za gotovo 20 %. Među ostalima, nazvao me i vlasnik oglasnoga prostora koji kazalištu, kojem sam na čelu, godinama sponzorira plakatna mjesta na javnim površinama, i rekao mi da se povlači plakat za 'Fine mrtve djevojke' s ulica. Došao je i komunalni inspektor i zatražio uklanjanje plakata iz izloga."

Darka Stazića su potukli, a da u obranu umjetničkog integriteta, kako plakata i predstave koju reklamira tako i kazališta kojim upravlja, nije ispalio ni jednoga metka.

PRIMJERCİ BEZOČNOGA VJERSKOGA KIČA

Istog tog 16. siječnja na Trgu Petra Preradovića (ili Cvijetnom trgu) te se večeri održavao miran skup potpore zdravstvenom kurikulumu pod nazivom "Skup razuma". Ondje je novinar Željko Peratović, koordinator udruga koje su skup sazvale, obavijestio okupljene kako je gradonačelnik naredio povlačenje plakata te da se izražava potpora i umjetnicima, a osuđuje gesta njegova skidanja. Skup je to popratio pljeskom. Mnogima je ta Peratovićeva objava bila prva informacija o događaju pa su na tu obavijest obavijest zbunjeno zapljeskali. Pljesak je bio u prilog nečemu posve samorazumljivom. Ma kakav plakat! Ma kakvo skidanje!

Znamo o čemu je predstava, a, dakle, što je to sporno na zabranjenom plakatu? Osim imena autora i izvođača, plakat prikazuje dvije iste gipsane figure ženskoga lika Bogorodice. To su oni jeftini farbani gipsani kipići kakvi se po 20 kuna prodaju u izboru tričavih suvenira u Međugorju. I drugdje, po kirbajima i proštenjima. Primjerci bezočnoga vjerskoga kiča koji, izložen na prodaju, ima samo jedan smisao: zaradu proizvođača i prodavača. Pretpostavka je da su ti kipići legitiman posao, a, isto tako, i zarada na njima (neovisno o tome što u Novom zavjetu stoji kako je Krist upravo tu vrstu trgovaca, zbog amorarnosti takve trgovine, izbacio iz predvorja hrama!). Možda je legitimna i pretpostavka kako nije štetno što se duboka religioznost s takvim kipićima skreće prema trivijalnom idolopoklonstvu. Pojava takvih kipića, njihova prodaja i svrha, nikoga ne vrijeđa. A, kako i bi, kada je to tema koju je posljednji put na velikoj sceni pokrenuo redovnik, teolog i svećenik Martin Luther (1483.-1546.) u svojih 95 teza koje je, razotkrivajući licemjerje i idolopoklonstvo dominantne kršćanske prakse, kad ih je 1517. zakucao na vrata župne crkve Svih svetih u Wittenbergu?

Lutherova kritika, stara pola milenija, mnogo je izravnija i žešća od aluzija na plakatu. Na plakatu je, računalnom manipulacijom, prikazano kako jedan lik kipića obrgljuje drugoga.

"SMRT DRUGAČIJIMA!"

Lutherove teze bile su početak protestantizma, s kojim katolicizam već gotovo puno stoljeće vodi koncilijantne ekumenske razgovore. Ali prije toga su se morali dogoditi stogodišnji rat i krvoproliće Bartolomejske noći. Skupu na Cvjetnom trgu priključila se agresivna skupina od pedesetak golobradih zapjenjenih bukača koji su sudionicima prijetili nasiljem. Kakvim? Ekumenskim?

Protureformacija je donijela krvavu papinsku i još krvaviju i netrpeljiviju španjolsku državnu inkviziciju. Donijela je masovna pogubljenja inomislećih i antisemitizam koji je kulminirao holokaustom. Slogan takvoga djelovanja je "Smrt drugačijima!", jer strategija takve navale, ako se i poziva na ljudska prava, ne priznaje ista takva prava drugačijima. I, o tome s njima nema razgovora, argumentirane rasprave. Nema čak ni svađe. Jedino što ta vrsta agresivnosti želi jest da meta, na koju je usmjerena, bude zauvijek uništena. Povijest je pokazala kako takvo uništenje nije moguće, ali ostavlja bolan krvavi trag. Katoličanstvo se, posve službeno i s najviših mjesta, postidjelo takve svoje prošlosti. Rezultat je kultura međureligijskog dijaloga koja ustraje na sličnostima, a razlike ostavlja po strani.

Religija, sedam stoljeća mlađa od kršćanstva, islam, kao da tu povijesnu lekciju još nije naučila. Tako se dogodilo da zbog jedne karikature u danskim novinama, ritualno "uvrijeđeni" spaljuju automobile u Džakarti, razbijaju izloge u Teheranu i podmeću eksploziv u Kabulu. Gleda li kršćanin blagonaklono na takve izljeve nasilja? Suosjeća li s "uvrijeđenima" ili se, ipak, prisjeća vlastite krvave povijesne lekcije pa gleda drugačije? Njeguje li kršćanin bogoslovne kreposti: ljubav, ufanje, vjeru, trpljenje i najveću među njima, po Kristovim riječima – ljubav?

NA PRAGU TRAGIČNIH VREMENA

Ima još povijesnih lekcija koje mnogi do danas nisu apsolvirali, zbog čega su pali na povijesnom ispitu. Na primjer, gradonačelnik je pao na ispitu demokracije. Morao je razabrati koja je priroda pritiska kojemu je izložen. Morao se sjetiti da taj pritisak nije nimalo drukčiji od "uvrijeđenosti" u Teheranu, Kabulu ili Džakarti nad karikaturom u danskim novinama. I morao se, ako već ne zna kojemu demokratskom obrascu mora pripadati, barem ograditi od onog - batinaškog.

Gradonačelnik se, izdavanjem naredbe, morao zapitati: "Kome služim?" A, ako se nije, onda je zaboravio da je vlast u demokraciji služenje pa se, onda, automatski postavlja pitanje: kome? Ova naredba je pogrešno shvaćena vlast - vlast vladara. Onoga koji "daje" kruh! Poslušnost Darka Stazića upravo je priznanje takve prirode vlasti: koja "daje" kruh i koja zato ima pravo naređivati!

Upravo zato je zabrinjavajući "teatar" koji se izlio na ulicu. Taj je "teatar" zapravo kulturni fenomen. Ne po tome što se tiče kazališne predstave, nego po tome što se tiče nereformirane svijesti. Doslovno, one koja je retrogradna za pola milenija. Ili, ako spominjemo ekstremistički

SLUČAJ FINOG DRUŠTVENOG NASILNIŠTVA

Autor Miroslav Ambruš-Kiš

Četvrtak, 24. Siječanj 2013 08:34 - Ažurirano Četvrtak, 24. Siječanj 2013 08:50

islam, sedam stoljeća. Upravo za tu mjeru i upravo za tu količinu naslaganih leševa.

Tragično je, naime, to što one, koji se zauzimaju za lekcije što ih je čovječanstvo, navodno, naučilo iz povijesti, "manjinom" proglašavaju oni koji te ispite nisu položili. Ali ih, zato, neuki i bijesni, žele pregaziti s jedinom izlikom - jer su "većina".

Kada bi i bilo tako, i ako je to znak vremena, onda je to tragičan znak.

Fenomen, o kojemu govorim, puno je veći od tih agresivaca, ali i od onih koji plakat brane "samo" kao umjetničku slobodu. Oni, kojih se to "ne tiče", nastavi li se tako, moglo bi se ubrzo ticati. Svatko od nas, naime, može po nekom kriteriju postati manjina, a potom je samo pitanje tko će nas proglasiti metom.

Dakle, uopće nije riječ o jednom plakatu za jednu predstavu jednog gradskog kazališta. To je priča o glumcima s mračnim, milenijski nazadnjačkim namjerama.